

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Tautininkų sąjungos Pirmininkui

2017-03-02 Nr. 14R-10

Kopija:
Lietuvos Respublikos Prezidento
kanceliarijos asmenų aptarnavimo
skyriui

DĖL FANIOS BRANCOVSKAJOS PARTIZANINĖS VEIKLOS

Fania Brancovskaja (mergautinė pavardė Jocheles) - vokiečių okupacijos metais Vilniaus miesto (komunistinės) antifašistinės organizacijos narė, Vilniaus žydų geto kalinė. Prieš pat geto likvidavimą 1943 m. pabėgo, slapstėsi, įsijungė į sovietinių partizanų „Keršytojo“ būrį, veikusį Pietryčių Lietuvoje, Rūdninkų girioje. Sovietinių partizanų dokumentuose ji apibūdinama kaip partizanė, aktyviai dalyvavusi diversinėse akcijose bei kovos uždaviniuose.

Sovietiniai partizanai 1944 m. sausio 29 d. anksti rytą Eišiškių apskrityje Jašiūnų valsčiuje užpuolė ir sudegino Kaniūkų kaimą, nužudė 35 žmones (tarp jų buvo moterų ir vaikų), apie 10-15 žmonių sunkiai sužeidė. Nusikalstama, žiauria, neturinčią senaties akciją įvykdė jungtinis Rūdninkų girios sovietinių partizanų būrys (apie 120-150 žmonių). Vykdamas akciją pagrindinis vaidmuo priklausė Kauno geto partizanų būriui „Mirtis okupantams“, tačiau joje dalyvavo ir dalis „Keršytojo“ būrio kovotojų.

Sovietinių partizanų archyvuose šaltiniuose duomenų apie F. Jocheles-Brancovskajos dalyvavimą nusikalstamoje Kaniūkų akcijoje nėra. Jos pavardė tarp akcijos vykdytojų neminama. Skirtingai negu kai kurių kitų sovietinės partizaninės veiklos dalyvių asmens dokumentuose, kokių nors duomenų apie F. Jocheles-Brancovskajos dalyvavimą Kaniūkų akcijoje neatsirado per visą ilgą sovietinį laikotarpį. Reikia pabrėžti, kad kai kurie sovietinių partizanų vadovai po karo tvarkydami partizanų veiklos asmens dokumentus, dėl įvairių socialinių privilegijų ir apdovanojimų dažnai išpūsdavo savo partizaninius „nuopelnus“. F. Jocheles-Brancovskajos partizaninių nuopelnų sąrašė užfiksuotas tik dalyvavimas 1944 m. gegužės 27-28 d. akcijoje, nuginkluojant Jurkonių ir Krūminių kaimų savisaugininkus, kovoje su „baltaisiais lenkais“, (F. Jocheles asmens byla, LYA, f. 13, ap. 1, b. 14, l. 1). Tačiau kito to paties būrio partizano Michailo Brancovskio (po karo F. Jocheles sutuoktinio) dalyvavimas Kaniūkų žudynėse sovietiniuose dokumentuose nušviestas atvirai ir detalai, be to, jam specialiu įsakymu pareikšta padėka už Kaniūkų akciją (LYA, f. 13, ap. 1, b. 9, l. 1). Ši aplinkybė sustiprina nuomonę, kad F. Jocheles Kaniūkų akcijoje nedalyvavo, todėl toks faktas nei jos byloje, nei kituose dokumentuose neužfiksuotas.

F. Jocheles-Brancovskajos dalyvavimas Kaniūkų įvykiuose grindžiamas atsiminimų medžiaga. Reikia pabrėžti, kad žydų partizanų atsiminimai, net ir kai kurių autorių darbai apie Kaniūkų akciją yra labai subjektyvūs, juose daug prasimanymų, nebūtų dalykų (apie Kaniūkų savisaugininkų įrengtą „tvirtovę“ kaime, iškastas tranšėjas, sargybos bokštus; akcijos rezultatus išžudyti visi gyventojai, jų kaime gyveno apie 300); su pasimėgavimu rašoma apie žydų partizanų

žiaurumą ir pan.). Juos savo tikslams (taip pat nukreiptus ir prieš pačius žydus) dabar panaudoja kai kurie autoriai.

Apskritai sovietinių partizanų veikla Lietuvoje - prieštaringas istorinis procesas, jis buvo nukreiptas prieš lietuvių tautos laisvės ir nepriklausomybės siekius, turi kitas savo tamsiąsias puses. Tačiau į jį privalome žvelgti platesniame Antrojo pasaulinio karo kontekste. Sovietiniai partizanai, taip pat ir iš getų pabėgę žydai, kovojo su Vokietijos nacionalsocializmu, kuris savo esme buvo ypatingas, išskirtinis „anticivilizacinis reiškinys“, kova su juo objektyviai įsikomponavo į bendrą demokratinio Vakarų pasaulio tautų kovą.

Apibendinant reikia konstatuoti, kad apie Fanios Jocheles-Brancovskajos dalyvavimą sovietinių partizanų įvykdytoje nusikalstamoje Kaniūkų akcijoje jokių patikimų duomenų nėra. Jos apdovanojimas Lietuvos valstybiniu apdovanojimu nelaikytinas neapgalvotu, nederamu veiksmu. Juo išreikštas europietiškas, Vakarų demokratinio pasaulio požiūris į Antrojo pasaulinio karo įvykius.

Fanios Brancovskajos pagerbimu pademonstruota pagarba visiems holokaustą išgyvenusiems Lietuvos žydams ir jų kovai su nacionalsocializmu.

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė